

Adam Baltner: Kommunister har byggt en röd fästning i Österrikes andra stad

[Ur [Jacobin](#), 31 augusti 2021. Översättning från engelska, Göran Källqvist.]

I slutet av juni överraskades invånarna i Graz, Österrike, när borgmästare Siegfried Nagl – en nyckelperson i det konservativa Österrikes folkparti (ÖVP) – utlyste ett extraval till 26 september. Graz är huvudstad i regionen Steiermark i landets sydöstra delar och har 300.000 invånare, och skulle kunna hålla val så snart som februari nästa år, och Nagls åtgärd gjorde hans koalitions-kollegor i det högerpopulistiska Österrikes frihetsparti (FPÖ) rasande. Rykten cirkulerar att Nagls verkliga avsikt att hålla extravalet är att byta sina allierade i yttersta högern mot de Gröna – ett skenbart mitten-vänster- men i högsta grad flexibelt parti som redan är i koalition med ÖVP i kansler Sebastian Kurz' förbundsregering.

Men det är inte den enda nyheten i Österrikes näst största stad. Ty den verkliga utmanaren till de konservativa är inte de Gröna utan ett parti mycket längre till vänster. På andra plats i opinions-mätningarna inför den 26 september finns Österrikes kommunistiska parti (KPÖ) – ett parti som är precis så stolt över sin radikalism som namnet antyder.

Opinionssiffrorna bygger på framgångar på senare tid. KPÖ har i själva verket hamnat på andra plats i hälften av valen i Graz sedan millennieskiftet, samtidigt som det har fått tvåsiffriga procent-siffror vid varenda val. Vid de senaste valen 2017 fick partiet till och med 20,3%, och erövrade 12 platser i kommunfullmäktige. Som jämförelse erövrade de två andra partierna till vänster, de Gröna och Österrikes socialdemokratiska parti (SPÖ), 11 platser tillsammans. Det var andra gången Graz' kommunister kom över 20%, efter att ha gjort det första gången 2003.

KPÖ:s radikala ärlighet gör att det är imponerande att partiet har etablerat sig som en bestående politisk kraft i Österrikes näst största stad. Och det är en ännu större bedrift med tanke på att partiet är marginellt på nationell nivå, där det i typfallet får omkring 1% av rösterna i förbundsvalen. KPÖ:s framgång i Graz står också i slående kontrast till de dominerande politiska trenderna i Österrike – under de senaste decennierna har klasspolitiken kollapsat och högerpopulismen gått stadigt framåt. Så hur har Graz' kommunister lyckats trotsa både röstningsmönstren nationellt och den nuvarande reaktionära svängningen?

Överleva den postsovjetiska perioden

Under större delen av 1900-talet var KPÖ med europeiska mått ett ganska ortodoxt kommunistiskt parti, och utövade en marxism-leninism samtidigt som det i de flesta frågor intog en sovjetvänlig linje. Men till skillnad från sina systerpartier i länder som Frankrike och Italien fick det aldrig något massinflytande, delvis på grund av det socialdemokratiska SPÖ:s traditionella styrka inom den österrikiska arbetarklassen. KPÖ har sedan 1959 saknat parlamentarisk representation, och har i huvudsak varit tillflyktsort för ideologiskt övertygade intellektuella och aktivister.

Sovjetunionens sammanbrott 1991 utlöste en existentiell kris för KPÖ. Som svar på det genomförde

partiets ledning i Wien under påföljande decennium en moderniseringsstrategi, som innefattade att officiellt avsäga sig marxismen-leninismen. Det ledde så småningom också till att det övergav sitt motstånd mot EU, som tidigare hade grundats på uppfattningen att denna institution var ett verktyg för att gynna ekonomisk avreglering och privatisering av den offentliga sektorns varor och tjänster. Men för KPÖ:s organisation i Steiermark utgjorde detta försök att ”hänga med i tiden” ett förräderi mot principerna. Även om partiet lyckades undvika en splittring, började avdelningen i Steiermark föra en linje oberoende från den nationella partiet.

Frånsett meningsskiljaktigheterna om läran, talar det steiermarkska KPÖ:s framgångar för sig själv. Det har inte bara byggt ett fäste i Graz, utan har också fått omkring 5% av rösterna i varenda statligt val sedan 2005, och har gjort Lantdagen i Steiermark till det enda österrikiska statsparlament där KPÖ är representerat. Det har gjort det möjligt för partiet i Steiermark att öppna ett eget ”Bildungsverein” eller bildningsförbund – en kombinerad partiskola och kulturarena.

En framgångsformel

Även om KPÖ:s landvinningar i Graz och resten av Steiermark kan verka överraskande, så är receptet bakom dess framgångar enkelt.

Väglett av ett orubbligt förpliktigande till klasspolitiken har det steiermarkska KPÖ haft ett tydligt fokus på en handfull frågor som påverkar arbetande människors dagliga liv men ändå i tydfallet negligeras av de stora partierna. Istället för att bara tala om dessa frågor under valkampanjer har det, trots sina begränsade resurser och tack vare ett långvarigt engagemang i lokalsamhället, faktiskt uppvisat resultat om dem.

Det mest framträdande exemplet är bostadsfrågan – partiets grundläggande fråga sedan decennier. 1988 fick KPÖ ett första parlamentariskt genombrott i Graz tack vare en stark kampanj som riktade in sig på stigande hyror, och fick 3,1% av rösterna och en plats i kommunfullmäktige. Senare inrättade det en kristelefon åt hyresgäster som behövde rådgivning och juridisk hjälp mot sina hyresvärdar.

På ett decennium hade partiet fördubblat sitt väljarstöd i staden, och fick vid kommunalvalen 1998 7,9% av rösterna, fyra platser i kommunfullmäktige och en plats i stadssenaten (den lokala administrationens verkställande organ). 1998 var också det år då KPÖ:s nyvalda medlem i stadssenaten, och partiets dåvarande ordförande i Graz, Ernest Kaltenecker, tillkännagav sin avsikt att bara behålla 2.000 euro av sin månadslön på 6.000 euro – ungefär vad en genomsnittlig arbetare tjänar i Österrike. Resten skulle doneras till en socialfond för att hjälpa människor med ekonomiska problem att betala sin hyra och andra levnadsomkostnader.

Sedan dess har KPÖ:s representanter i Graz' stadssenat och Steiermarks *Landtag* följt Kalteneckers exempel, och på så sätt donerat nästan 2,5 miljoner euro till mer än 20.000 behövande enskilda och familjer. Men socialfonden har inte bara gynnat folk i Graz och Steiermark, utan också partiets egen popularitet. Vid valen i Graz 2003 – det första som hölls efter att socialfonden inrättades – ökade KPÖ:s röstetal till hela 20,9%.

Många kommentatorer, inklusive en del till vänster, har kritiserat KPÖ:s socialfond i Steiermark för att vara närmare välgörenhet än politik. Men det förbiser det faktum att partiet inte har många andra sätt att ge påtagliga materiella fördelar till sina väljare, i synnerhet med tanke på att oppositions-

partier bara har ett begränsat direkt inflytande på socialpolitiken.

Genom att uppfylla sina löften – och visa sitt personliga åtagande att förbättra människors liv – har kommunisterna i Graz fått tusentals väljares förtroende. De har också lyckats göra det många har ansett vara omöjligt: ge ordet kommunism positiva förtecken i Graz och en stor del av den omgivande regionen.

”Kommunismen är en utopi, det handlar alltid om vad du gör av en tanke”, sa partiets ordförande och borgmästarkandidat Elke Kahr nyligen i en intervju. ”Jag är stolt över att vara med i ett parti som alltid står på de arbetande sida istället för på företagens och finansrådgivarnas sida. Och jag är stolt eftersom kommunisterna gjorde det mest aktiva motståndet mot nazisterna.”

Lärdomar för vänstern

Hittills talar allt för att KPÖ kan få ett liknande resultat som 2017 i de kommande valen. En opinionsundersökning gav nyligen partiet 20% – klart mindre än det konservativa ÖVP:s 36%, men som klar tvåa före de Grönas 14%, yttersta högerens FPÖ:s 12% och det socialdemokratiska SPÖ:s 11%.

Med dessa siffror är det så gott som säkert att KPÖ kommer att befinna sig i opposition efter den 26 september – och att Graz kommer att styras av ännu en ÖVP-ledd koalition. Även om partierna till vänster tillsammans skulle få mer än 50%, är det osannolikt att SPÖ och de Gröna skulle stöda en KPÖ-ledd regering. I synnerhet är det tveksamt om de Grönas fullmäktigemedlemmar skulle välja Elke Kahr som borgmästare före Siegfried Nagl, eftersom det skulle få konsekvenser för koalitionen mellan ÖVP och de Gröna på förbunds nivå. För sin del har Elke Kahr föreslagit att partiet med flest röster – vilket nästan säkert betyder ÖVP – ska få borgmästarposten.

Med tanke på SPÖ:s utdragna nedgång och de Grönas dramatiska högersväng efter att de ingick en koalition med ÖVP på förbunds nivå, framstår kommunisternas stabila popularitet i Graz ändå som en sällsynt ljuspunkt i ett annars dystert politiskt landskap. Men även om Graz' kommunister kanske har byggt något unikt, så finns det i princip inget skäl till att deras framgång inte kan upprepas på andra ställen.

Åtminstone ända sedan 1980-talet har en stor del av vänsterpolitikens strategiska tänkande utgått från förutsättningen att det för att vi ska kunna locka massorna handlar om att finslipa det språk med vilket vi uttrycker våra krav. Men även om den omfattande litteraturen om ”vänsterpopulism” inte helt saknar förtjänster, så talar KPÖ:s erfarenheter för att vår största utmaning inte handlar om att paketera om vår politik.

Trots att vi kanske fortfarande lever i en nyliberal era, så har klassbaserade krav visat sig vara populära i hela världen, även när de ställs av politiker som öppet identifierar sig som socialister och kommunister – ord som enligt ledande kommentatorer förmodas utgöra ohälsosamma beteckningar. Men medan att ställa krav är en sak vänsterpartier ska göra, så har det visat sig vara mycket svårare att erövra möjliga väljares förtroende.

För att kunna slå fast vår trovärdighet måste vi framförallt engagera oss direkt med de personer vi påstår oss kämpa för, i frågor som direkt berör dem. Nyligen har det funnits några uppmuntrande initiativ i denna riktning på andra ställen i den tysktalande världen, som kampanjen i Berlin att

samla namnunderskrifter för en folkomröstning om att expropriera stadens gigantiska hyresvärdar.

Detta förhållningssätt till politiken kräver avsevärt mer ansträngningar och engagemang från aktivisterna än de borgerliga partiernas vanliga förhållningssätt, som till största delen litar till media och annonser. Dessa partier har också en i sig enklare uppgift: till skillnad från oss försöker de inte omvandla den kapitalistiska samhällsordningen.

Men de osannolika framgångarna för uttalade kommunister i en stad och ett land som sedan länge har dominerats av konservativa, visar att tankar om omvandling kan bli populära. Och att våra ansträngningar verkligen kan göra skillnad.